

Osiga Nuu a Samoa

Tusia: Seupule Afutoto T. Onofiatele Leoniu Tuita'asuali'i

O le osiga nuu a Samoa i Nu'umāvae e tolu – 1.) Alii ma Faipule 2.) sa'oao ma tama'itai – 3.) 'aumaga ma taulele'a. E leai lava se isi na te fagufaguvale i le tōfā mau ma le ūtaga loloto i aiga ma Faleupolu (failauga). O le 'au teu upu o le atunuu, ae ona ua fāna'e fa'atai susu'e mai suiga fou. Ua manunu ai le to'au i nisi o aganuu mamalu a Samoa. Ae mo nai fanau ā'oga, ne i misia i le latou faitau nei vaega mamalu o tu ma aganuu ma agaifanua a Samoa.

O le nuupule o Alii ma Faipule, o le Nu'ufai'oa o sa'oao ma tamaitai, o le nuu tautua o aumaga ma taulele'a. A fono faapitoa fo'i nei nuu e tolu, e iai tama'ita'i matutua o aiga ta'itasi ma taulele'a matutua foi o aiga ta'itasi. O latou fo'i na e faia tonu o nei fono. O nofoaga a aiga o le mea lava e nofo ai le matai o lou aiga i fono a le nuu. O le nofoaga fo'i lena o le taimi lava e lauga ai lou matai i le nuu o lou taimi foi lena.

Vagana ai nisi o mataupu, ona sama lea o se mago i sona finagalo, ae fuafua lava i taimi talafeagai. E fainu'u faiāvā uma i le nuu o taulele'a ae faaaloaloagia lava e fa'asā ona o e fai suāvai. Ae fa'asā, nofotane ona o e soli le nuu o tama'ita'i moni o le nuu. O nei fo'i nuu e tolu e tofua lava ma 'inati i ni taumafa e fai. E o'o lava i faletua ma tausī e lē taulia i le faiganuu a tama'ita'i. E leai fo'i so latou 'inati e maua i faigā'ai a le nu'u. E 'ai lava le faletua ma le tausī i tua o lona to'alua (tulou tinā). A o le faavae o lo o fia ta'u i nai fanau sa soifua mai ai aiga ma nuu faavae o Samoa.

O nuu uma lava o Samoa e iai o latou tamāli'i. O nisi nuu e faalagi o aiga. O nisi nuu o Tapa'au, o nisi nuu o ma'upū. O nisi o alo Sina, Alo Lilomaiava, alo Leilua, alo Malietoa, ma nisi foi o faaupuga. A o le upu lava aiga e aofia uma ai tamāli'i o se nuu. E iai foi tamāli'i sili o nuu. E iai foi tamāli'i sili o nu'u e inu ipu faisasa toe 'ai ma'ilo i faausi ma o aga na e iloa ai tamāli'i tāua o nuu.

O nisi o tamāli'i e fai igoaipu e valaau ai pe a tufa 'ava ae tapa fua nisi o tamāli'i. E iai fo'i nuu o le latou agaifanua e fai ipu faisasa lava tulafale. E tā'ua na suafa o tulafale-alii. E eseese fo'i tofi o Faleupolu (failauga) i nuu. E iai lava fo'i le matai tulafale o lona tofi o le tūvaoga o fono po o se isi o faaupuga o le fa'aala fono e tatala ai le fonotaga ma amata loa. E iai fo'i le suafa o lona tofi o le fa'ai'u fono. E taoto matāmaga mea uma i faiganuu. O le isi lena uiga o lenei fuaitau e talatofi Samoa. O aiga uma fo'i i nuu, e 4 lava suli e ola ai i so'o se aiga i nuu uma o Samoa.

O suli Tupolata, o suli moni na. Suli Sa'otā o suli tamafai. Suli Tūpolo o faiāvā ma nofotāne. Suli Tupea – tagata 'ese – fa'auō. E lua suli o le filifiliga lua fo'i suli o le taupulega i le suafa matai. O le faavae moni lena o Samoa. O le faavae lena e laugatasia ai aiga uma o le atunuu. Ae iai nisi o tapu a Samoa, e lē au tama fafine i le suafa ae faaaloaloagia lava so latou finagalo i totonu o aiga, i le tele o mea fai.

E matuā fa'asā fo'i ona faamatai se tama'ita'i i se aiga ona o le faigata o le vāfealoa'i ma matai tātane ona o le mamalu o aganuu i le vāfealoa'i, ae foliga mai na amata mea aiga tupu i le tofia o teine i suafa matai a o latou aiga, ma ua tatala ai le faitotoa o tinā. Ua ulufale ai ma tofia i suafa o aiga. Ua tofia ai nei i tofi faipule, minisitā, faamasino, resitala. A o le aganuu lava a Samoa i lona faavae e na o tātane lava e au i suafa o aiga.

Ae pei na mafua mai i le nofoaga a le tupu Tafa'ifā o Salamasina. Ona o pāpā o le taua na tau e Nafanua ma le fanau a le Tonumaie'a o tuagane o Vālasi, a o Salamasina o le afafine o le Tuiaana Tamaalelagi lea na vavae e Vālasi ona e uso le tinā o Vālasi ma le tinā o le tinā o Tuiaana Tamaalelagi.

Ona momoli atu lea o Pāpā ia Vālasi a o fai mai Vālasi aumai ia si a'u tama tatou te gafa lava e tasi o iina na matala ai loa le avanoa ua suafa tama'ita'i, ae maise alo o tupu i Samoa, sosoo Salamasina ma lana tama o Lupefofoaivaese - Soso'o ai ma le teine o Taufau ona tafea lea o le uto - Oso loa ia Sina ma lana tama o Faumuina, tulou lava le Aiga Tupu, a o le fia faailoa o le taimi na avanoa ai tama'ita'i i suafa matai - Ua o'o mai ai i nei ona aso - Le fanau vaai pea i ai i le fa'avae o aiga ma nu'u o Samoa mai le amataga- Fai pea foi i ai sou finagalo oe le faitau upu a Samoa, a o le alofa i fanau ua tele i le ta'ita'i sesē e le isi vaega e le i soifua i Samoa ma saulupo ai.